

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ไก่พื้นเมืองเป็นสัตว์ปีกที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาคของไทยจากการสำรวจของกรมปศุสัตว์ในปีพ.ศ. 2558 พบว่ามีเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง 2,359,645 ครัวเรือน ประชากรไก่พื้นเมือง 72,412,376 ตัวส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 30,609,198 ตัวและภาคเหนือ 21,257,134 ตัว (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกรมปศุสัตว์, 2559) ไก่พื้นเมืองไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดย ในปีพ.ศ. 2555 เพิ่มขึ้น 8.63 เปอร์เซ็นต์ (72,613,000 ตัว) เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2550 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2555) ถึงจะมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นแต่ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภค ซึ่งพันธุ์ไก่พื้นเมืองที่เกษตรกรนิยมเลี้ยง ได้แก่ ไก่ประดู่หางดำ เหลืองหางขาว แดง และซี (อุดมศรี และคณะ, 2553) ทั้งนี้ ไก่พื้นเมืองมีจุดเด่น คือ ความสามารถปรับตัวในสภาพชนบทได้ดี หากินเก่ง ใช้อาหารต้นทุนต่ำมีความทนทานความเครียดจากความร้อน มีความต้านทานต่อโรคระบาดที่สำคัญ คือ โรคฝีดาษ อหิวาต์ และ นิวคาสเซิล ประกอบกับเนื้อนุ่มรสชาติอร่อย มีกรดไขมันชนิดไม่อิ่มตัวสูง (Jaturasitha et al., 2008, บัญญัติ และมนต์ชัย, 2555) โดยกรมปศุสัตว์เองนั้นได้พยายามส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมือง พันธุ์ประดู่หางดำ ให้กับเกษตรกรบนพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการศึกษาเกี่ยวกับไก่พื้นเมืองชนิดต่างๆ

นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการวิจัยการเลี้ยงไก่ในจังหวัดพะเยา พบว่าเกษตรกรใน จังหวัดพะเยามีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในปริมาณสูงถึง ร้อยละ 83.76 ของไก่ทั้งหมดและมีจำนวนไก่เฉลี่ย 31.28 ตัวต่อครัวเรือนโดยลักษณะการเลี้ยงของ เกษตรกรยังคงเป็นการเลี้ยงแบบกึ่งปล่อยโดยมีพื้นที่ให้ ไก่นอน ในส่วนของความต้องการไก่พื้นเมืองเพื่อจำหน่าย และปริมาณการบริโภค พบว่ายังอยู่ในตลาด ระดับหมู่บ้านหรือตำบล ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความสนใจซื้อไก่พื้นเมืองเพื่อประกอบอาหารด้วยตนเอง และมีลักษณะการซื้อแบบซื้อไก่ทั้งตัวและเลือกไก่ที่มีขนาด 1.0-1.5 กิโลกรัม (วัชระและ คณะ, 2559) สำหรับสีของเปลือกไข่ พบว่าไข่ไก่พื้นเมืองมีสีขาวนวลถึงน้ำตาลผลการศึกษาศึกษาสมรรถนะการ เจริญเติบโตของไก่พื้นเมืองไทยพันธุ์ซีที่อายุ 16 สัปดาห์ อุดมศรีและคณะ (2553) และดรุณี และคณะ (2551) มีน้ำหนักตัวเท่ากับ 1,439.36 กรัม และ 1,278.7 กรัม 1,491.31 กรัม ตามลำดับ

พันธุ์ไก่พื้นเมือง

จากการศึกษาโดยใช้การเปรียบเทียบทางสัณฐานวิทยาและพฤติกรรมตลอดจนการศึกษาทาง ชีวเคมีและพันธุศาสตร์เชื่อว่าไก่ป่าสีแดง (Red Jungle Fowl) เป็นบรรพบุรุษหลักของไก่พันธุ์ต่างๆใน ปัจจุบัน (domestic chicken) และจากหลักฐานทางโบราณคดีเชื่อว่ามนุษย์ได้นำไก่มาเป็นสัตว์เลี้ยง ครั้งแรกในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อประมาณ 6,000 ปีก่อนหน้านั้นนักสัตววิทยาได้จัดจำแนกไก่ที่ มีการเลี้ยงกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบันมีดังนี้ (สุชีพและคณะ, 2547)

Kingdom Animalia

Subkingdom Metazoa

Phylum Chordata

Subphylum Vertebrata

Class Aves

Order Galliformes

Family Phasianidae

Genus Gallus

Species Gallus domesticus

ไก่พื้นเมืองมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Gallus domesticus เป็นสัตว์ที่อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นเวลานานและมีการเลี้ยงกันอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศซึ่งสายพันธุ์ของไก่พื้นเมืองของไทยที่เลี้ยงกันอยู่ในประเทศไทยมีหลายสายพันธุ์

การจำแนกสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองตามลักษณะสีขนการแบ่งลักษณะขนของไก่ชนไทยเพื่อการจำแนกสายพันธุ์จะกำหนดลักษณะของขนไว้ 6 ประเภทได้แก่ขนพื้นตัวขนปีกขนพัดขนกระสวยขนอยู่และขนสร้อยการเรียกสีไก่ชนจะเรียกตามสีของขนสร้อยและหางไก่เป็นหลักเช่นไก่ประดู่หางดำจะมีขนพื้นตัวดำสนิทขนอยู่ขนปีกขนพัดหางกระสวยสีดำสนิทขนสร้อยคอสร้อยปีกสร้อยหลังเป็นสีประดู่สีเดียวกันตลอดเป็นต้นยกเว้นไก่สีเทาและไก่สีแดงมักจะเรียกตามสีตัวและสีของขนสร้อยรวมกันกรมปศุสัตว์ (2546) ได้ทำการขึ้นทะเบียนและกำหนดลักษณะและมาตรฐานประจำพันธุ์ของไก่พื้นเมืองไทยบางสายพันธุ์ตามลักษณะสีขนจำนวน 4 สายพันธุ์ดังนี้

1. ไก่พันธุ์เหลืองหางขาวเพศผู้มีรูปร่างสง่างามปากแข็งเกล็ดเล็บเดือยมีสีขาวอมเหลืองขนพื้นตัวสีดำสนิท ขนสร้อยคอสร้อยปีกสร้อยหลังและระยามีสีเหลืองสดใสเดียวกัน หางพัตยาวดำ หางกระสวยดกยาวมีสีขาว ปีกท่อนในมีสีดำ ปีกไขนอกแซมขาว ที่สำคัญมีหย่อมกระ 5 แห่งที่หัว หัวปีกและข้อขา ไก่เหลืองหางขาวเพศเมียมีขนพื้นตัวเป็นสีดำตลอดตัวมีขนสีขาวแซม

2. ไก่พันธุ์ประดู่หางดำ เพศผู้มีรูปร่างสง่างาม ปาก แข็ง เล็บ เดือยมีสีน้ำตาลแก่หรือมะขามไหม้หรือมะขามคั่ว ขนพื้นตัวสีดำขนสร้อยคอสร้อยปีกสร้อยหลังและระยามีสีประดู่ หางพัตและหางกระสวยสีดำสนิท ไก่ประดู่หางดำเพศเมียมีขนพื้นตัว และขนปีกสีดำขนคอจะมีสีประดู่แซมปลายเล็กน้อยหางยาวสีดำสนิท

3. ไก่พันธุ์ซีเพศผู้เป็นไก่รูปร่างสูงใหญ่สง่างาม ปาก เกล็ด เดือยมีสีขาวอมเหลือง ขนลำตัวสร้อยคอ สร้อยปีก สร้อยหลังขนปีกหางพัตและหางกระสวยมีสีขาวตลอดเพศเมียมีลักษณะเช่นเดียวกับไก่ชนเพศเมียทั่วไปแต่มีขนสีขาวตลอดลำตัว

4. ไก่พันธุ์นกแดงหางแดง เพศผู้มีลำตัวกลมใหญ่และใหญ่ ปาก แข็งเกล็ด เล็บ เดือยมีสีเหลืองอมแดง ขนพื้นลำตัวสีแดง ขนสร้อยคอ สร้อยปีก สร้อยหลังมีสีแดงสด ขนปีกขนพัดและหางกระสวยมีสีแดง ไก่แดงเพศเมียมีขนบริเวณลำตัวเป็นสีแดงเหมือนเพศผู้แต่มีสีไม่แดงเข้ม

การศึกษาความหลากหลายของไก่พื้นเมืองในประเทศไทยโดยการสุ่มสำรวจเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ในพื้นที่ภาคเหนือ 3 จังหวัดได้แก่เชียงใหม่, ลำพูน, และลำปางจำนวน 48 รายและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 จังหวัดได้แก่ขอนแก่น, มหาสารคามและเลยจำนวน 51 รายพบว่าจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ 99 รายมีไก่ทั้งหมดจำนวน 7,164 ตัวเฉลี่ยรายละ 72.37 ตัวโดยมีสัดส่วนของไก่พ่อพันธุ์, แม่พันธุ์, ไก่รุ่น, และลูกไก่เท่ากับ 6.81, 13.23, 33.53, และ 46.43% ตามลำดับสามารถจำแนกไก่พ่อพันธุ์ออกเป็น 9 กลุ่มสีขนคือเหลือง, ประดู่, เขียว, แดง, ซี, เทา, ต่าง/ลาย, สา, และอื่นๆเท่ากับ 24.59, 18.03, 4.10, 13.12, 4.71, 4.51, 2.87, 27.25, และ 0.82% ตามลำดับสำหรับความแตกต่างของไก่พื้นเมืองในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าไก่พ่อและแม่พันธุ์มีน้ำหนักตัวเฉลี่ยไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) เท่ากับ 2,675.00 และ 2,823.86 กรัม, 1,797.87 และ 1,890.43 กรัม ตามลำดับแต่ไก่พ่อพันธุ์มีความสูงจากพื้นถึงหงอน, ความยาวลำตัว, และความยาวปีกต่ำกว่า ($P<0.01$) เท่ากับ 49.98 และ 58.29 ซม., 20.73 และ 21.78 ซม. 34.48 และ 41.29 ซม. ตามลำดับส่วนน้ำหนักไข่เฉลี่ยไม่แตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) เท่ากับ 42.12 และ 41.55 กรัมตามลำดับโดยเปลือกไข่มีสีขาวจนถึงน้ำตาล (เจนรงค์ และคณะ 2559)

การศึกษาการขยายพันธุ์ไก่พื้นเมืองพันธุ์เหลืองหางขาว โดยนำตู้ฟักไข่มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไข่ไก่พื้นเมืองพันธุ์เหลืองหางขาวเพศผู้ จำนวน 4 ตัว และเพศเมีย จำนวน 12 ตัว การผสมพันธุ์ไก่ตามธรรมชาติและใช้ตู้ฟักไข่อัตโนมัติฟักไข่ และกลุ่มการผสมพันธุ์ไก่ตามธรรมชาติและให้แม่ไก่ฟักไข่ตามธรรมชาติ ไก่พ่อแม่พันธุ์ทดลองจะเลี้ยงในคอกขนาด 2×4 เมตร และใช้อาหารสำเร็จรูปไก่ไข่เลี้ยงตลอดการทดลอง มีน้ำและแร่ธาตุวิตามินละลายน้ำให้กินตลอดเวลา ระยะเวลาการทดลอง 1 ปี เปรียบเทียบความแตกต่างของผลผลิตพบว่าจำนวนรอบของการให้ไข่ต่อปี (clutch/year) กลุ่มที่ใช้ตู้ฟักไข่มีจำนวนรอบ (22.90 รอบ/ปี) สูงกว่ากลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองตามธรรมชาติ (12.60 รอบ/ปี) ($P<0.05$) ทั้งนี้ระยะห่างระหว่างรอบการให้ไข่ของกลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองมีระยะยาวนานกว่ากลุ่มที่ใช้ตู้ฟักไข่ (16 และ 29 วัน/รอบ) ($P<0.05$) จำนวนไข่ทั้งหมดเฉลี่ยต่อตัวตลอดระยะเวลา 1 ปี พบว่ากลุ่มที่ใช้ตู้ฟักไข่มีจำนวนไข่ 82.33 ฟอง/ตัว/ปี ซึ่งมีปริมาณสูงกว่ากลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองมีจำนวนไข่เท่ากับ 51.33 ฟอง/ตัว/ปี ($P<0.05$) เปอร์เซ็นต์การฟักไข่จากไข่รวมทั้งหมดพบว่าการใช้ตู้ฟักไข่มีเปอร์เซ็นต์การฟักไข่ 59.00 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสูงกว่ากลุ่มที่ให้แม่ฟักไข่เองมีค่าเท่ากับ 31.64 เปอร์เซ็นต์ ส่วนเปอร์เซ็นต์การสูญเสียพบว่าการใช้ตู้ฟักไข่มีเปอร์เซ็นต์ไข่ตายโคม (12.83 เปอร์เซ็นต์) สูงกว่า ($P<0.05$) ส่วนกลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองมีเปอร์เซ็นต์แม่ไก่เหยียบไข่แตกเท่ากับ 45.42 เปอร์เซ็นต์ ($P<0.05$) และจำนวนลูกไก่ต่อปีในกลุ่มที่ใช้ตู้ฟักไข่มีจำนวน 125.50 ตัว/ปี มีค่าสูงกว่ากลุ่มที่แม่ไก่ฟักไข่เองมีค่าเท่ากับ 34.50 ตัว/ปี ($P<0.0$) (วนิดาและคณะ, 2559)

งานวิจัยเพื่อสร้างฝูงพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองไทยพันธุ์ซีที่มีขนสีขาวปลอดเพื่อพัฒนาพันธุ์กรรมไก่ด้านการเจริญเติบโตให้ดีขึ้นโดยในเพศเมียจะไม่เสียความสามารถด้านการให้ไข่ทำการคัดเลือกไก่ต่อเนื่องกัน 5 ชั่วรุ่นจัดโปรแกรมผสมพันธุ์ไก่ใช้วิธีผสมเทียมเมื่อไก่มีอายุที่เหมาะสม (หลังให้ไข่ฟองแรก 6 สัปดาห์) อัตราส่วนเพศผู้ต่อเพศเมีย 1:5 ผสมเทียมสัปดาห์ละ 2 ครั้งเก็บไข่เข้าฟัก 3 สัปดาห์ติดต่อกันนำลูกไก่ที่ฟักออกแต่ละรุ่นชั่งน้ำหนักลูกไก่แรกเกิดและชั่งทุก 4 สัปดาห์นำข้อมูลน้ำหนักไก่เมื่อ 16 สัปดาห์และความกว้างหน้าอกคำนวณหาค่าการผสมพันธุ์ (breeding value) พบว่าจากชั่วรุ่นที่ 1 ถึงชั่วรุ่นที่ 5 น้ำหนักเฉลี่ยเมื่ออายุ 16 สัปดาห์เท่ากับ 1,225.99 1,265.86 1,461.94 1,326.16

และ 1,439.36 กรัมตามลำดับน้ำหนักสูงกว่าเดิมเฉลี่ย 213.37 กรัมการเจริญเติบโตเฉลี่ยวันละ 12.85 กรัมความกว้างอกเมื่ออายุ 16 สัปดาห์เฉลี่ยเท่ากับ 5.46 5.90 5.54 5.56 และ 5.65 เซนติเมตรตามลำดับอายุเมื่อให้ไข่ฟองแรกเท่ากับ 211.30 178.66 175.83 171.91 และ 171.10 วันตามลำดับในชั่วรุ่นที่ 5 อายุการให้ไข่เร็วขึ้นกว่าชั่วรุ่นแรกประมาณ 40 วันน้ำหนักไข่ฟองแรกเท่ากับ 35.58 36.99 34.29 32.53 และ 35.14 กรัมตามลำดับน้ำหนักตัวแม่ไก่เมื่อให้ไข่ฟองแรก 1,390 1,426.29 1,467.61 1,446.33 และ 1,529 กรัมตามลำดับจำนวนไข่เมื่อแม่ไก่อายุครบ 300 วันเท่ากับ 36.38 38.28 40.29 42.42 และ 45.58 ฟองตามลำดับซึ่งมากกว่าชั่วรุ่นแรกประมาณ 9 ฟอง(สุจิตราและคณะ, 2556)

การศึกษาพัฒนาระบบสนับสนุนอาชีพผู้เลี้ยงไก่ซีท่าพระโดยการนำพันธุ์ไก่อายุ 3 เดือนจำนวน 12 ตัว/ครอบครัวเป็นเพศผู้ 2 ตัวและเพศเมีย 10 ตัวลงสู่ชุมชนในรูปแบบของการสร้างเครือข่ายเกษตรกรเลี้ยงไก่ซีท่าพระในพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่นและมหาสารคาม (จังหวัดละ 10 ครอบครัว) พบว่าสมรรถภาพการผลิตของไก่ซีท่าพระในหมู่บ้านมีอายุและน้ำหนักตัวเมื่อให้ไข่ฟองแรกเท่ากับ 180.19 + 45.03 วันและ 1.42 + 0.23 กิโลกรัมตามลำดับมีค่าเฉลี่ยการให้ไข่และลูกไก่ฟองแรกเท่ากับ 11.62 + 2.85 ฟองและ 8.56 + 3.06 ตัวตามลำดับมีอัตราการตายเมื่ออายุ 3 เดือนถึงให้ไข่ฟองแรกเท่ากับร้อยละ 7.00 ผู้บริโภคนิยมบริโภคเนื้อไก่เป็นอันดับสองรองจากการบริโภคเนื้อหมูชนิดของอาหารที่นิยมนำไก่ไปปรุงเป็นอาหารหรือบริโภคได้แก่ต้มยำ/อบแกงอ่อมและลาบตามลำดับสำหรับการให้ชิมเนื้อไก่ย่างซีท่าพระพบว่าความพึงพอใจในด้านความแน่นนุ่มกลิ่นหอมของไก่ขณะเคี้ยวด้านรสชาติและความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับคะแนน 3.55 – 3.85 หมายถึงพึงพอใจมากข้อเด่นของไก่ย่างซีท่าพระคือเนื้อแน่นรสชาติดีขณะที่ข้อด้อยคือเนื้อแห้งและเนื้อน้อยสำหรับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเนื้อไก่ซีท่าพระโดยการให้ชิมเนื้อไก่ส่วนความพึงพอใจโดยรวมได้คะแนน 4.29 – 4.51 หมายถึงพึงพอใจมากที่สุด (ชูศักดิ์ และคณะ, 2555)

คุณสมบัติที่ดีของไก่พื้นเมือง

ไก่พื้นเมืองมีข้อดีหลายอย่างด้วยกัน ถ้าผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองหมั่นคอยสังเกตขณะเลี้ยงจะมองเห็นได้ชัดเจน (ปราโมทย์, 2543) ดังนี้

1. ไก่พื้นเมืองใช้เวลาเลี้ยงไม่มาก ต้องมีการอนุบาลลูกไก่พื้นเมืองแรกเกิดระยะหนึ่ง หลังจากนั้นปล่อยให้หาอาหารกินเองตามธรรมชาติ เป็นการช่วยทุนค่าอาหารได้ และให้อาหารเสริมบ้าง ไก่พื้นเมืองจึงจะเจริญเติบโต บางที่ผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองไม่ต้องมีการอนุบาลลูกไก่ระยะแรกเกิดเลยก็ได้โดยปล่อยให้แม่ไก่พื้นเมืองฟักไข่และเลี้ยงลูกจนถึงระยะที่แม่และลูกไก่แยกออกจากกัน
2. แม่ไก่พื้นเมืองจะไข่และฟักไข่ 3-4 รุ่นต่อปี แม่ไก่ตัวหนึ่งจะฟักลูกออกมาประมาณ 8-12 ตัว ทั้งปีแม่ไก่พื้นเมือง 1 ตัว จะให้ลูกประมาณ 30-40 ตัว ทำให้ผู้เลี้ยงไก่มีไก่พื้นเมืองกินตลอดปี
3. ไก่พื้นเมืองมีรสชาติอร่อย เนื้อไก่พื้นเมืองมีไขมันน้อยและให้คุณค่าทางอาหารสูง ผู้บริโภคบางส่วนมีความต้องการถึงแม้จะมีราคาสูงกว่าเนื้อไก่กระทงอยู่บ้าง
4. มีผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองหลายรายที่สามารถเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นอาชีพได้อย่างดีเนื่องจากไก่พื้นเมืองมีราคาสูง ขายได้ราคาดีทั้งตัวผู้และตัวเมีย จึงยึดเป็นอาชีพหลักได้อย่างสบาย ซึ่งนับเป็นอาชีพที่น่าสนใจมากที่สุดทีเดียว

5. ไก่พื้นเมืองเลี้ยงง่ายมีความต้านทานโรคสูง สามารถเลี้ยงแบบปล่อยได้ ไม่เสียเวลาเลี้ยงดูมากและกินอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติได้ไม่เหมือนไก่พันธุ์อื่น ๆ
6. ไก่พื้นเมืองใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย ทั้งเป็นไก่นื้อ ไก่ไข่ ไก่สวยงาม และไก่ชน

การคัดเลือกพันธุ์ไก่พื้นเมือง

การคัดเลือกพันธุ์ไก่พื้นเมือง ผู้ที่จะเลี้ยงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ไก่พื้นเมืองที่ดีควรมีรูปร่างใหญ่ ตัวโต แข็งแรง คอยาว ขนดกเป็นมัน ไม่เป็นโรค คัดจากพ่อแม่เป็นไก่พื้นเมืองที่มีลูกดก
 2. ผู้ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองต้องหมั่นคัดเลือกพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองตัวที่มีลักษณะดีเด่นไว้ทำพันธุ์
- ซึ่งจะเห็นว่าไก่พื้นเมืองมีศักยภาพในการพัฒนาด้านพันธุ์ ระบบการเลี้ยง การจำหน่าย สำหรับส่งเสริมเพื่อสร้างมูลค่าไก่พื้นเมืองสร้างเป็นอาชีพเสริมสำหรับเกษตรกรบนพื้นที่สูงได้ต่อไป

